

MALMÖ HÖGSKOLA
FAKULTETEN FÖR
HÄLSA OCH SAMHÄLLE

SVÅRIGHETER VID ANMÄLAN AV BARN SOM FAR ILLA

EN STUDIE UTIFRÅN SKOLKURATORERS
PERSPEKTIV

SARA JOHANSSON

Examensarbete i socialt arbete
15hp
Socionomprogrammet
Maj 2013

Malmö högskola
Hälsa och samhälle
205 06 Malmö

SVÅRIGHETER AV ANMÄLAN NÄR BARN FAR ILLA

EN STUDIE UTIFRÅN SKOLKURATORERS PERSPEKTIV

SARA JOHANSSON

Johansson, S. Svårigheter vid anmälan av barn som far illa – en studie utifrån skolkuratorers perspektiv. *Examensarbete i socialt arbete 15 högskolepoäng*. Malmö högskola: Fakulteten för hälsa och samhälle, 2013.

Varje år beräknas runt 100 000 barn fara illa i Sverige. Socialtjänsten har ett ansvar för att barn och unga ska växa upp under goda och trygga förhållanden. För att detta ska vara möjligt är anmälningsskyldigheten ett redskap som innebär att myndigheter som rör barn och unga har en skyldighet att till socialnämnden anmäla när de får misstanke eller kännedom om barn som far illa. Skolkuratorer träffar barn varje dag och har därför en gynnsam position när det gäller att uppmärksamma barn som far illa.

Studiens syfte har därför varit att belysa vilka för- och nackdelar samt svårigheter anmälningsskyldigheten kan tänkas medföra gentemot barnet och skolkuratoren utifrån ett skolkuratorperspektiv. De huvudsakliga frågeställningarna ifrågasätter vilka svårigheter det finns med anmälningsskyldigheten gällande barn som far illa samt hur barnet reagerar vid en anmälan. Studien har grundats på en kvalitativ forskningsansats där semistrukturerade intervjuer har utförts. Fyra skolkuratorer har intervjuats och det har ur empirin visat sig att skolkuratorerna främst ser anmälningsskyldigheten som något positivt. Det finns dock svårigheter och nackdelar som skolkuratorerna framfört. Ett ständigt uppkommande faktum har varit att barnet vid anmälan ofta backar och inte berättar sanningen för de inblandade myndigheterna vilket kan resultera i att utredningen läggs ner.

Många forskningsavhandlingar belyser när professionella och yrkesverksamma med anmälningsskyldighet väljer att anmäla samt när det räknas som en misstanke. Denna studie kommer därför belysa vilka svårigheter det finns med anmälningsskyldigheten gällande barn som far illa.

Nyckelord: Anmälningsskyldigheten, barn som far illa, skolkuratorer, svårigheter

THE DIFFICULTIES OF REPORTING CHILD ABUSE

A STUDY IN PERSPECTIVE OF SCHOOL COUNSELORS

SARA JOHANSSON

Johansson, S. The difficulties of reporting child abuse – a study in perspective of school counselors. *Degree project in social work, 15 högskolepoäng. Department of social work.* Malmö University: Faculty of health and society, 2013.

Each year around 100 000 children are victims of child abuse in Sweden. In Sweden the social services (Child protection services) have a responsibility to work for children's right to grow up in safe environment conditions. For this to be possible other authorities and agencies are obliged to report to the social services when they suspect or get aware about child abuse. School counselors meet children every day at school and possess a position where they can discover child abuse.

The purpose of the study has been to highlight which difficulties and disadvantages that mandatory reporting may arise from the perspective of school counselors. The main issues questioning what difficulties there are with the notification requirement regarding child abuse and how the child reacts to a notification/report. The study was based on a qualitative research approach where semi-structured interviews have been conducted. Four school counselors have been interviewed and the empirical data have found that school counselors primarily see notification/reporting as something positive. However, there are difficulties and disadvantages about reporting to the social services. An ever-emerging fact have been that the child at registration often runs and not telling the truth to the authorities involved, which may result in the investigation is closed.

Many research theses highlights the fact that many professionals don't child abuse and also what they count as a suspicion of child abuse. This study will therefore examine the difficulties, advantages and disadvantages that mandatory reporting may arise from the perspective of school counselors.

Keywords: Report, notification, child abuse, school counselor, difficulties

TACK

Ett stort tack vill jag ge till de skolkuratorer som ställt upp på studiens intervjuer. Jag vill även ge ett stort tack min handledare Per-Axel Hallstedt som har visat stort engagemang till min studie och stöttat mig under hela uppsatsskrivandet!

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD	3
1. INLEDNING	6
2. BAKGRUND	7
2.1 Barn som far illa	7
2.2 Lagen	8
2.3 Skolkuratorers roll	9
2.4 Vad som händer när en anmälan görs	9
3. PROBLEMFÖRMULERING	9
4. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	10
4.1 SYFTE	10
4.2 FRÅGESTÄLLNINGAR	10
5. BEGREPP	10
5.1 Barn och unga	10
5.2 Yrkesverksam och professionell	10
5.3 Anmälningsskyldig	10
5.4 Vad är en anmälan?	10
6. METOD OCH DATAINSAMLING	10
6.1 Litteratursökning	11
6.2 Kvalitativ forskning	11
6.3 Genomförande	12
6.4 Databearbetning	12
6.5 Urval	12
6.7 Etik	12
6.8 Validitet och reliabilitet	13
7. TIDIGARE FORSKNING	13
7.1 Sverige	14
7.2 USA	15
7.3 Australien	16
7.4 Storbritannien och Irland	16
7.5 Kanada	16
7.6 Taiwan	16
7.7 Sammanfattning	16
8. TEORI	17
8.1 Konsensusperspektivet	17
8.2 Skam utifrån ett interaktionistiskt perspektiv	17
8.3 Skuld	18
8.4 Ångest kopplat till anknytningsteori	18
9. RESULTAT	19
9.1 Fördelar med anmälningsskyldigheten	19
9.1.1 Lagen	19

9.1.2 Bra skydd för barnet	19
9.2 Nackdelar och svårigheter med anmälningsskyldigheten	20
9.2.1 Samarbetet med socialtjänsten	20
9.2.2 Risken att barnet backar	20
9.2.3 Bättre eller sämre resultat av en anmälan?	21
9.3 Barnets upplevelser	22
9.3.1 Rädsla för att gå till kuratorn	22
9.3.2 Barnets reaktioner före och efter en anmälan	22
9.4 Relationen mellan barnet och skolkuratorn efter en anmälan	23
9.5 Skolkuratorns påverkan av anmälningsskyldigheten	24
9.6 Sammanfattning av resultat	24
10. ANALYS	25
10.1 Anmälningsskyldigheten ur ett konsensusperspektiv	25
10.2 Samarbetet med socialtjänsten jämfört med tidigare forskning	25
10.3 Barnets reaktioner utifrån skam, skuld och ångest	26
10.4 Anmälningsskyldighet jämfört med tidigare forskning	27
10.5 Skolkuratorers syn på anmälan jämfört med tidigare forskning	28
11. DISKUSSION	28
11.1 Metod diskussion	28
11.2 Slutsatser och reflektioner	28
11.3 Framtida forskning	29
REFERENSER	30
BILAGOR	33

1. INLEDNING

Barn som utsätts för sexuella övergrepp, försummelse eller psykisk och fysisk misshandel är i behov av stöd, skydd och hjälp. I Sverige är det socialtjänsten som har ansvar för barnen (Coccozza, 2007). Enligt socialtjänstlagen (SoL) 2001:453 kapitel 5 1§ har socialtjänsten i uppdrag att verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden samt att arbeta med förebyggande arbete för att förhindra att barn och unga far illa. Under år 2006 uppmärksammades fallet Bobby i svensk media. Bobby, 10-år, hade varit frånvarande från skolan allt oftare samt att han blivit allt mer verbal angående sex vilket läraren uppmärksammade. Efter ett samtal hem menade Bobbys mamma att det endast var en period Bobby hade, att han pratade om sex inför dem också. Läraren gjorde därför ingen anmälan till socialnämnden och ingen gjorde hembesök till Bobby. Senare under året anmäldes Bobby försvunnen av sin mamma och styvpappa. Kort därefter fattades misstankar gentemot dem. Mamman erkände då var Bobby befann sig. Han hittades i en sjö, naken och död. Föräldrarna dömdes till grovt vållande till annans död eftersom de under en längre period hade misshandlat och torterat Bobby grovt både genom sexuella övergrepp och genom misshandel. De hade efter ett tillfälle lämnat honom naken i snön då han natten efter avkom (TV4s lokala station, 2013).

Anmälningsskyldigheten är ett effektivt verktyg som skapats för att myndigheter som socialtjänsten ska kunna ingripa i tidigt skede i de fall där barn far illa. Anmälningsskyldigheten är reglerad i Socialtjänstlagen 2001:453 kapitel 14 1§ och där slås det fast att alla myndigheter och verksamheter och deras anställda har en skyldighet att till socialnämnden anmäla när de misstänker eller får kännedom om barn som far illa. Skolkuratorer är en del av de yrkesverksamma som har anmälningsskyldighet. De anställda på skolan har en bättre position jämfört med andra aktörer när det gäller att uppmärksamma barn som far illa. Skolkuratoren har en gynnsam position där de kan se och träffa barnen dagligen. I många fall kan då barn som far illa uppmärksammas genom att personal på skolan exempelvis ifrågasätter den höga frånvaron eller varför barnet har aggressionsproblem och liknande. När barn far illa kan det finnas en problematik som rör att barnet inte vill erkänna eller berätta vad som har inträffat i rädsla för att en anmälan till socialnämnden ska ske. Föräldrar får då reda på att barnet har berättat om hemsituationen för skolkuratoren och socialtjänsten och barnet vet inte hur de kommer reagera.

Under min praktik kom jag under ett studiebesök i kontakt med KRIS-centrum för våld i nära relationer. Kuratorn som arbetade med barn berättade om för- och nackdelar hon upplevde inom yrket. Vi diskuterade bland annat barn som genom kuratorns anmälningsskyldighet blivit aktuella i polisutredningar gällande familjernas problematik. Barn i den situationen valde ofta att ta tillbaka vad de tidigare hade sagt eftersom de inte vill gå emot sin familj. Detta leder till ett problem eftersom barnet nekar till händelserna. Eftersom ingen annan än barnet och förövaren vet vad som inträffat, kan det bli svårt för myndigheter som socialtjänsten och länsstyrelsen att fatta ett beslut om hur allvarlig situationen är för barnet. Om misstankarna, riskfaktorerna eller informationen inte håller till ett LVU-omhändertagande eller andra frivilliga insatser läggs utredningen oftast ner (Nilsson, 2012).

Anmälningsskyldigheten är ett ämne som är väl utforskat på vissa plan då det gäller när professionella aktörer till socialnämnden anmäler samt i vilka fall de misstänker att barn far illa. Dock verkar ett relativt outforskat område vara anmälningsskyldighetens negativa sidor. Denna studie vill därför belysa både de för- och nackdelar samt svårigheter anmälningsskyldigheten kan tänkas medföra för barn och skolkuratorer ur ett perspektiv från skolkuratorer.

2. BAKGRUND

"Jag vaknade av att jag hörde massa skrik och bråk inne i mammas och pappas rum, och jag blev rädd för Camilla sover där med dom. Jag sprang in där och då hade pappa slagit mamma och hon låg på sängen. Hon blödde ur munnen, minns jag, och bara skrek: "SLUTA SLUTA." Och pappa skrek: "Håll käft jävla hora" och slog på henne ännu mer. Och sedan hörde jag att han skrek: "Om du inte slutar skrika så ska jag skrypa Camilla." Allt gick så fort, men jag såg hur han tog upp Camilla ur sängen och satte händerna så här, runt hennes hals, och då reste sig mamma och skrek, men sen slutade hon. Jag blev så himla rädd för jag trodde att pappa skulle döda Camilla. Han skulle kunna göra allt möjligt hemskt när han är full. Jag har ju sett honom spraka mamma många gånger, men jag vågade inte vara kvar där så jag sprang in i mitt rum och stängde dörren (Arnell & Ekbom, s.14, 2010).

Exakta uppgifter om hur många barn i Sverige som bevittnar eller blir utsatta för våld i hemmet finns inte. Däremot beräknas det röra sig runt 100 000 barn per år om inte mer (Arnell & Ekbom, 2010).

2.1 Barn som far illa

Barn som far illa benämns i SoL14kap 1§. Barn som far illa är ett samlingsord för psykisk- och fysisk misshandel, sexuella övergrepp samt försummelse av barns behov (WHO, 2013).

2.1.1 Försummelse av barns behov

Försummelse av barns behov innebär en brist på omsorg (omsorgssvikt) från vårdnadshavarnas sida. Detta kan uppenbaras både fysiskt och psykiskt genom att barnet inte får rena kläder, mat, sömn, tillsyn, värme, vård, hygien, uppmärksamhet, stimulans, tillhörighet, dålig miljö etc. En brist på barnets behov kan leda till att barnet skadas både fysiskt och psykiskt (Börjesson & Wigzell, 2004).

2.1.2 Fysisk misshandel

Fysisk misshandel innebär att barnet blir utsatt för kroppsskada, sjukdom eller smärta. Den fysiska misshandeln kan delas in i passivt- och aktivt våld. Den passiva formen av misshandel kan ha samma innebörd som vanvård eller försummelse som kännetecknas genom att barnet inte får rena kläder, lämnas utan tillsyn, att det inte får tillräckligt med mat, omsorg, uppmärksamhet etc. Denna passiva form av misshandel kan resultera i fysisk skada även om det inte är avsikten. Den aktiva typen av fysisk misshandel är däremot riktad mot barnet och är av avsikt att tillfoga barnet skada (Hindberg, 2006). Skadan kan ske genom att en person slår, nyper, sparkar, knuffar, kastar, skakar, river, bränner, biter m.m. barnet så att fysisk skada uppstår. Alla typer av kroppslig bestraffning innebär fysisk misshandel (Börjesson & Wigzell, 2004).

2.1.3 Psykisk misshandel

Psykisk misshandel mot barnet kännetecknas genom att barnet systematiskt genom en längre period utsätts för känslomässigt lidande så som kränkningar, nedvärderande kommentarer eller nedbrytande behandling och på så sätt riskerar att fara illa. Kränkningar kan ske genom att någon angriper barnets personlighet eller utseende och kan innebära att barnets psykiska hälsa kommer till skada (Börjesson & Wigzell, 2004). ”Orimligt hårda bestraffningar, förlöjligande, hån, nedvärdering, avvisande, utfrysning, orimliga krav, påtvingad isolering från sociala kontakter och åldersanpassade aktiviteter eller konstant vägran att lyssna till barnets synpunkter är ytterligare exempel på psykiskt våld” (Börjesson & Wigzell, s.36, 2004).

2.1.4 Sexuella övergrepp

Alla sexuella handlingar som ett barn påtvingas klassas som sexuella övergrepp. Sexuella övergrepp behöver inte endast ske genom fysisk kontakt utan kan även ske via verbala sexuella anspelningar, blottning, pornografi och liknande då detta också klassas som sexuella övergrepp. De fysiska sexuella övergreppen innefattar bland annat smekningar på barnets bröst eller könsorgan, onani och orala-, vaginala-, och anala samlag (Börjesson & Wigzell, 2004).

2.2 Lagen

För att kunna synliggöra dessa barn i ett tidigt skede är anmälningsskyldigheten ett verktyg. Anmälningsskyldigheten är inte något nytt för samhället. Redan år 1924 fanns det i Barnavårdslagen en skyldighet att anmäla när barn far illa (Börjesson & Wigzell, 2004). Idag har myndigheter och verksamheter erhållit ett större ansvar för barnen. När det gäller barn och ungdomar har socialnämnden enligt 5 kapitlet 1§ andra stycket i SoL ett ansvar för att i sin kommun verka för att barn och unga växer upp under trygga förhållanden. De är även skyldiga till att följa och uppmärksamma de barn och unga som tidigare visat på en ogynnsam utveckling. För att socialnämnden ska kunna ansvara över detta måste myndigheter och verksamheter som rör barn och unga lämna uppgifter samt anmäla när det föreligger misstanke eller kännedom om barn som far illa (Ewerlöf m fl. 2004).

Anmälningsskyldigheten regleras idag i SoL 14kap. I 1§ första stycket beskrivs att ”Myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdom samt andra myndigheter inom hälso- och sjukvården, annan rättspsykiatrisk undersökningsverksamhet, socialtjänsten och kriminalvården är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd. Detta gäller även dem som är anställda hos sådana myndigheter. Sådan anmälningsskyldighet gäller också dem som är verksamma inom yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet som berör barn och unga eller annan yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet inom hälso- och sjukvården eller på socialtjänstens område. För familjerådgivning gäller i stället vad som sägs i tredje stycket”. Det räcker alltså att det endast föreligger en misstanke om att barn far illa då dessa myndigheter eller enskilda verksamheter genast är skyldiga att anmäla till socialnämnden. Att som verksam i dessa myndigheter undvika att göra en anmälan kan leda till åtal för tjänstefel (Ewerlöf m fl. 2004). Vidare i 14kap SoL 1§ fjärde stycket nämns det även att dessa myndigheter samt de yrkesverksamma även är skyldiga att lämna socialnämnden de uppgifter som kan vara av betydelse för utredning för barns behov av stöd och

skydd. Dessa skyldigheter innebär att sekretessen som de annars har enligt 26 kap Offentlighet och sekretesslagen 2009:400 (OSL) bryts.

2.3 Skolkuratorns roll

Skolkuratoren är en professionell aktör som har anmälningsskyldighet. Skolkuratorns arbetsuppgifter varierar från skola till skola. De huvudsakliga arbetsuppgifter som skolkuratoren har sker på individ- och gruppnivå. På individnivån är enskilda samtal med elever och föräldrar i fokus där det kan röra sig om kris- och stödsamtal. På gruppnivå kan det röra sig om samtal för en elevgrupp eller lärargrupp för att förebygga eller behandla situationer som drogproblem, mobbning och liknande (Sveriges skolkuratorers förening, 2013). Om ett barn under tolv år är i behov av att prata med kuratorn krävs först ett godkännande från föräldrarna. Om då föräldrarna är ovilliga att låta deras barn under tolv år ska prata med skolkuratoren kan inget samtal ske (Olsson, 2011).

2.4 Vad som händer när en anmälan görs

När en anmälan görs kontaktas föräldrarna om det är lämpligt och en förhandsbedömning görs av socialtjänsten. Detta görs för att besluta om en utredning ska inledas vilket beror på om fallet är allvarligt. När det är allvarligt finns det ofta en misstanke eller kännedom om att barnet far illa. Om det är föräldrarna som är misstänkta för att skada barnet kontaktas de vanligtvis senare i samband med polisförhöret. De flesta insatser sker frivilligt och är upp till barnet och föräldrarna. Insatserna varierar beroende på vilket behov barnet och föräldrarna har. Det kan röra sig om en kontaktperson, samtal, tillfälligt boende med mera (Socialstyrelsen, 2008). Om socialtjänsten kommer fram till att det finns en fara för barnet och att insatser inte kan ske på frivillig väg kan ett övervägande av ett ingripande enligt Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)- omhändertagande vara aktuellt för barnet. Om socialtjänsten inser att det finns brist på information eller att det inte finns något att göra eller tillföra läggs utredningen ner (Socialstyrelsen, 2008).

3. PROBLEMFORMULERING

Barn har enligt flera studier svårt för att berätta om de upplevelser där de varit utsatta för våld och övergrepp. Barnet behöver få sin upplevelse bekräftad vilket ibland blir svårt då barn ofta förtränger, förvränger och pratar i olika tidsammanhang (Hindberg, 2006). När barn befinner sig i en situation som innebär fara för denne själv eller dennes omgivning behövs någon som han eller hon kan prata med och känna tillit till (Arnell & Ekblom, 2010). Skolkuratoren har som uppgift att vara denna aktör och ge stöd åt de individer som är i behov av det. Om kuratorn får misstankar om att barnet far illa eller är utsatt är kuratorn i det fallet tvungen att genast anmäla det till socialnämnden även om barnet vägrar eller inte vill. I många fall läggs socialtjänstens utredning ner utan åtgärd eftersom barnet tar tillbaka vad barnet tidigare sagt eller som tidigare nämnt förvränger det och pratar i olika tidsammanhang som gör det svårt för socialtjänsten att bedöma (Hindberg, 2006). Många studier kretsar kring när myndigheter som rör barn och unga väljer att till socialnämnden anmäla när de misstänker barn som far illa. Vad som däremot tycks vara ett tomt område är anmälningsskyldighetens svårigheter och dess negativa sidor.

4. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

4.1 Syfte

Denna studie ska utforska och belysa vilka för- och nackdelar anmälningsskyldigheten kan tänkas medföra utifrån ett kurator- och barn perspektiv. Syftet är att belysa de svårigheter som anmälningsskyldigheten kan tänkas bidra till för barnet och skolkuratoren.

4.2 Frågeställningar

- Hur påverkas skolkuratorer som arbetar med barn av anmälningsskyldigheten?
- Finns det enligt skolkuratorerna svårigheter med anmälningsskyldigheten?
- Uppfattar skolkuratorerna att det finns en rädsla hos barnen för att besöka dem på grund av anmälningsskyldigheten?
- Hur uppfattar skolkuratorerna att barn reagerar efter en anmälan?`
- Hur förblir relationen mellan barn och kurator efter en anmälan?

5. BEGREPP

De begrepp som används i studien kommer i detta kapitel presenteras och förklaras.

5.1 Barn och unga

Med barn avses de individer som är under 18 år enligt 1 kap. 2 § SoL.

5.2 Yrkesverksam och professionell

Dessa två begrepp används flitigt under studiens gång. Begreppen syftar till de som är anställda på myndigheter eller verksamheter som rör barn och unga och därför har anmälningsskyldighet.

5.3 Anmälningsskyldig

Det är endast de som är yrkesverksamma inom myndigheter och verksamheter som rör barn och unga som är skyldiga att till socialnämnden anmäla eller lämna uppgifter när de misstänker eller får kännedom om barn som far illa. Allmänheten bör dock anmäla när de får kännedom om barn som far illa, detta kan göras anonymt. Det är dock inget krav enligt SoL 14kap 1c§.

5.4 Vad är en anmälan?

Allt som inkommer till socialnämnden som rör barn som far illa bör ses som en anmälan och därför bör en utredning eller förhandsbedömning göras (Börjesson & Wigzell, 2004). Anmälan kan ske i pappersform, digitalt även i muntlig form. Den som har skickat in en anmälan till socialnämnden kan inte ta tillbaka den. Den som har gjort anmälan är skyldig att till socialnämnden anmäla om det visar sig att det inte stämmer eller om förhållandena har förändrats (a.a).

6. METOD

Studien ska belysa de positiva och negativa sidor anmälningsskyldigheten kan tänkas medföra för barn och skolkuratorer utifrån skolkuratorers perspektiv. I detta kapitel kommer jag beskriva hur litteratursökningen till tidigare forskning utförts, vilken metod studien ska använda sig av samt urval och etiska aspekter.

6.1 Litteratursökning

För att få en större inblick om anmälningsskyldigheten samt vilken tidigare forskning som existerar har olika internationella vetenskapliga tidskrifter samlats in. De databaser som sökts i är följande: Socialservices abstract, PsycINFO, ProQuest samt ERIC via EBSCO (se tabell 1). För att få fram relevanta vetenskapliga artiklar användes följande sökord: Sweden, child abuse, neglect, advantages, disadvantages, child maltreatment, child, report, notification, school, schoolcounselor, counselor, professionals, mandatory report, neglect, sexual abuse, pre school och kindergarten. Sökorden kombinerades på olika sätt (se tabell 1 nedan) för att hitta forskning utförd i Sverige samt internationellt. För att hitta forskning som var utförd i Sverige kombinerades orden Sweden AND child abuse AND report AND professional. För att filtrera antalet träffar kunde ”peer reviewed” kryssas i så att träffarna blev färre. Jag kunde då hitta relevant svensk vetenskaplig forskning.

Tabell 1 Sökord och databaser

Sökord	PsycINFO	Social services abstract	ProQuest	ERIC via Ebesco
SWEDEN AND Child abuse AND obligation OR report	85 träffar varav 1 använd	15 träffar varav 2 använda	1995 träffar (För många träffar)	
Child abuse AND neglect AND professionals AND report	38 träffar varav 2 använda	25 träffar varav 3 använda	28 träffar (Inga relevanta träffar)	
Mandatory report OR notification AND child abuse AND professionals				41 träffar varav 1 använd

6.2 Kvalitativ forskning

Eftersom att studien går på djupet och tar reda på anmälningsskyldighetens för- och nackdelar har en kvalitativ forskningsansats tillämpats. Den kvalitativa forskningsansatsen försöker enligt Repstad (2007) komma *under huden* på informanterna. Istället för att söka svaren på ytan, går man inom kvalitativ forskning på djupet och försöker komma fram till den tysta och underförstådda mening informanteran bär på och som inte går att observera. Den kvalitativa forskningsansatsen söker efter informantens subjektiva upplevelsevärld så som åsikter, känslor, och påverkan (Repstad, 2007). Det finns olika typer av intervjuer,

denna studie har använt sig av en semistrukturerad intervju vilket innebär att det finns färdiga ämnen och frågor som jag använder mig av under intervjuerna samtidigt som jag är flexibel och låter informanten prata fritt så länge det berör ämnena (Denscombe, 2009). En intervjuguide har därför skapats (se bilaga 1) som ska kunna besvara studiens syfte och frågeställningar. Det positiva med semistrukturerade intervjuer är att informanten kan känna sig fri under intervjun samtidigt som det finns ramar att hålla sig till vilket också kan underlätta för informanten. Studien utfördes i Malmö där fyra skolkuratorer från olika distrikt intervjuades personligen. Att intervjuas personligen är positivt då frågetecken och oklarheter kan besvaras direkt.

6.3 Genomförande

Innan intervjuerna utfördes skapades en intervjuguide (se bilaga 1). Jag använde mig av relativt öppna frågor för att få informanten att prata fritt kring ämnet. När intervjuerna utfördes ställdes frågorna utefter intervjuguiden. Frågorna utgick från studiens frågeställningar och syfte och kretsade därför kring vad skolkuratoren och barnet anser om anmälningsskyldigheten, hur den påverkar dem och barnen samt hur barnen reagerar vid en anmälan. Eftersom informanten pratade fritt runt frågorna och ämnena ställdes inte frågorna i samma följd under alla intervjuer utan där de passade in. Detta är ett bra sätt då jag inte "tvingar" fram svar hos individen som hon inte annars hade tänkt på, jag kan därför inte påstå att jag har påverkat informanternas svar. Informanterna ansåg att anmälningsskyldigheten var något positivt mer än det var negativt. Eftersom frågorna i intervjuguiden fokuserar på de svårigheter som finns kring anmälningsskyldigheten har jag varit extra noga med att dokumentera att informanterna generellt tycker att anmälningsskyldigheten är positivt för att inte endast belysa det negativa vilket kan ge ett felaktigt resultat.

6.4 Databearbetning

Materialet från intervjuerna samlades in genom ljudinspelningar vilket jag fått tillåtelse om i förväg. Att använda mig av ljudinspelningar har varit en stor fördel eftersom jag under intervjuernas gång inte behövt koncentrera mig på att skriva ner vad informanten säger, utan istället lyssna noga och ställa passande följdfrågor. Till själva transkriberingen och tolkningen av materialet har ljudinspelningarna varit till stor hjälp. Då jag intervjuade informanterna på deras kontor underlättade det att transkribera intervjuerna eftersom det inte var mycket ljud i närheten. Jag har transkriberat intervjuerna ordagrant för att inte gå miste om var informanterna pausat eller tvekat att svara. Jag har efter transkriberingen tolkat och kodat materialet som jag sedan fört in under resultat avsnittet. Jag har strukturerat resultatet utefter mina frågeställningar för att få det så sammanhängande som möjligt.

6.5 Urval

Studien inriktar sig på skolkuratorer vilket har gett ett givande resultat. Som urvals metod användes det subjektiva urvalet vilket innebär att jag har sökt informanter som arbetar som skolkuratorer eftersom de skulle vara mest lämpliga och informativa för studien (Denscombe, 2009). För att få kontakt med skolkuratorerna har jag sökt på internet på Malmö stads hemsida och dess grundskolor. Jag filtrerade efter olika distrikt för att få ett så heltäckande urval som möjligt. Jag kontaktade fyra informanter med olika kön på telefon och mail och fick genom det sättet bokat intervjuerna. Informanterna var alla unga men

hade dock arbetat flera år inom yrket och hade mycket erfarenheter när det gäller anmälningsskyldigheten.

6.6 Etik

Redan i början av studien har det tagits hänsyn till forskningsetiska krav. Eftersom studien ska undersöka anmälningsskyldighetens påverkan på barn och skolkuratorer utifrån skolkuratorernas perspektiv har en etisk granskning inte varit aktuell. Skolkuratorer möter anmälningsskyldigheten varje dag inom sitt arbete då de ofta gör överväganden om anmälningar till socialnämnden. Innan intervjuernas påbörjan har formulär om information, nyttjande, samverkan och konfidentialitet skickats ut. Där har jag beskrivit information om studien samt vad studiens syfte är. I formulären står det att informanterna i studien kommer behandlas konfidentiellt, det vill säga att de i min studie kommer att vara anonyma och resultatet kommer inte kunna kopplas till dem. De uppgifter och material som samlas in under intervjuens gång ska endast användas för forskningsändamålet. I formuläret står det även att informanternas medverkan i studien kan avbrytas när de vill utan någon orsak vilket jag även informerat om muntligt. Jag har genom dessa blanketter erhållit underskrifter av de informanter som frivilligt deltagit i studien. Intervjufrågorna har anpassats till Denscombes etiska krav då forskningen inte får bidra till att informanten får personliga eller psykologiska skador till följd av forskningen (2009).

6.7 Validitet och reliabilitet

Denna studie ska undersöka vilka för- och nackdelar samt svårigheter som anmälningsskyldigheten kan bidra till när det gäller barn och skolkuratorer. Det är därför viktigt att hålla sig till de frågeställningar studien har och inte sväva in kring hur eller när skolkuratorer anmäler sina misstankar om barn som far illa. Enligt Bryman (2011) är validitet ett viktigt forskningskriterium. Validitet innebär att studien ska mäta det den avser att mäta, att slutsatserna från studien ska hänga ihop. Kortfattat innebär reliabilitet att det ska finnas en tillförlitlighet i forskningen (a.a). Eftersom denna studie grundas på en kvalitativ forskningsansats kan det vara svårt att få en hög reliabilitet eftersom det är skolkuratorernas inställning till anmälningsskyldigheten som undersöks. Detta kan förändras under tid och om studien utförs i framtiden kan informanterna ha fått en annan uppfattning om anmälningsskyldigheten. Att resultatet från studien kan gälla alla skolkuratorer i Sverige blir svårt eftersom det även kan skilja sig från kommun till kommun. Skolkuratorerna i Malmö har kanske till exempel inte samma åsikter som skolkuratorer i andra kommuner där samarbetet med socialtjänsten kanske också fungerar annorlunda. Under intervjuernas gång kan svaren ha påverkats av att informanterna inte vill säga saker som tyder på att de begått tjänstefel. En fråga ur intervjuguiden (se bilaga 1) löd ” Finns det de gånger där du bör ha anmält, men inte har gjort det?”. Informanterna kan då ha anpassat sitt svar eftersom de inte vill avslöja saker som kan innebära tjänstefel.

Under intervjuernas gång spelades materialet in. Detta kan ha påverkat reliabiliteten eftersom informanten kan tycka att det var en obekvämt situation då anmälningsskyldigheten är ett svårt och kanske känsligt ämne. Studien använde som tidigare nämnt semistrukturerade intervjuer. Det fanns bestämda frågor och teman som togs upp i under alla intervjuer för att få en så hög reliabilitet som möjligt.

7. TIDIGARE FORSKNING

I denna del kommer tidigare forskning om anmälningsskyldigheten framföras. Ett flertal studier i olika länder har undersökt varför yrkesverksamma aktörer med anmälningsskyldighet inte har anmält till socialnämnden trots att de varit skyldiga till det när en misstanke eller kännedom om barn som farit illa funnits. Det har också uppmärksammats att det finns självklara fall att anmäla medan det i andra fall finns svårigheter att göra en anmälan. Vetenskapliga tidskrifter är insamlade och framförda utefter vilket land de är utförda i. Som en sammanfattning har anmälningsskyldigheten jämförts internationellt.

7.1 Sverige

Anledningarna till varför yrkesverksamma inte anmäler trots sin anmälningsskyldighet beror på en rad olika faktorer. Osäkerhet är en vanligt förekommande orsak till varför en anmälan inte blir utförd. De yrkesverksamma har framfört att de i vissa fall inte är säkra på om barnet blir vanskött eller misshandlat, var går gränsen mellan misstanke och fundering? Att råka anklaga en oskyldig familj för barnvåld eller sexualbrott tycks vara ett stort bekymmer hos de yrkesverksamma. Att råka misstänka något som inte stämmer kan få förödande konsekvenser för familjen (Mallén, 2011). En professionell med anmälningsskyldighet uttalade följande: *"If the dad [the perpetrator of the sexual abuse] would come back and hunt me down and say 'You have reported me to the Social Services; on which grounds did you do it?' And I'd just stand there and say 'Well, I just had a strange feeling'. That's the situation I've been afraid of"* (Mallén, s.51, 2011). De yrkesverksamma menar att anklaganden och misstankar inte alltid leder till positiva resultat. När det blir en felbedömning av ett barn kan detta skapa oro hos familjen framöver. Andra skäl till att inte anmäla sina misstankar eller kännedom om barn som far illa har grundats på en förväntan av att familjen själv kommer kunna lösa sina problem eller på tidigare dåliga erfarenheter med kontakt med socialstyrelsen och socialtjänsten (Sundell, 1997). Anmälningsskyldigheten är inte alltid tillförlitlig. Utifrån en undersökning som utfördes 1998 i Liköpings kommun samlades statistisk data in. Det framkom då att det gjorts 1570 anmälningar angående 1051 barn som far illa vilket motsvarade 4 % av alla barn i kommunen (Cocozza m.fl, 2007). Det har därefter gjorts en delstudie år 2003 för att undersöka vilka yrkesgrupper det var som anmälde samt om de barn som inte blev utredda egentligen hade varit aktuella för en utredning. Av dessa 1570 anmälningar var det endast 16 % som ledde till någon insats. 41 % av antalet anmälningar visade sig inte ha lett vidare till någon utredning. Detta berodde delvis på att barnet var känt hos socialtjänsten sedan tidigare (Cocozza m.fl, 2007). I en kommun anmälde professionella endast 1 % av alla barn i kommunen till socialnämnden. 22 % av dessa anmälningar utreddes inte. Det framkom därefter att 53 % av barnen hade varit aktuella för en utredning (Cocozza m.fl, 2007). De flesta rapporter som utfördes kom ifrån polisen. Den andra grupp som hade utfört flest anmälningar var professionella vilket inkluderar skolpersonal, barnhälsovård och psykiatri. Därefter kom barnkliniker, barncentrar samt institutioner som träffar föräldrar med mentala sjukdomar (a.a).

Barn som far illa är ett känsligt ämne. Det är inte bara tankarna på vad som kan hända om man inte anmäler misstankarna om ett barn som far illa, utan också vad som kan hända om man anmäler detta. Verksamma aktörer med anmälningsskyldighet vill inte anklaga oskyldiga familjer för att ha vanvårdat eller skadat sitt barn. De vill ha bevis för själva misshandlen eller vanvården innan de anmäler (Mallén, 2011). Förutom oroligheten om vad som kommer ske med

barnet föreligger det också en orolighet om hur barnet och föräldrarna kommer att reagera om föräldrarna blir anmälda till socialnämnden. Om föräldrarna blir dömda för brott, vart tar barnet vägen under tiden? De yrkesverksamma oroar sig för om socialtjänsten gör rätt beslut. Om det inte blir någon dom eller vidare utredning kan det resultera i att föräldrarna förbjuder sitt barn till att fortsätta kontakten med sin kurator (a.a). När en anmälan väl sker så är det ofta en allvarlig sådan. Den vanligaste anmälningsorsaken har visat sig vara fysisk misshandel. Detta uppmärksammas lättare än psykiska besvär då det kan synas blåmärken, svullnader, sår och så vidare. Att kunna upptäcka detta under ett möte med ett barn är inte lätt då det måste vara synliga och inte täckas bakom kläderna. Vad som är svårare att upptäcka är försummelse av barnets behov. Försummelse tas inte heller på lika stort allvar då det kan ses ur ett perspektiv där föräldrarna är slarviga eller befinner sig i en stressad situation eller livskris. Detta kan vara normalt hos alla familjer under en period, vad som blir svårt är att uppmärksamma den försummelse som är långvarig och allvarlig. Bland de yrkesverksamma som har anmälningsskyldighet lyder även ett resonemang då de anser att anmälan är sista utvägen. Många väljer att sympatisera med föräldrarna och förklara problemet genom att de är i sorg, har en tillfällig kris eller är stressade och frustrerade. Det blir då svårare att utföra en anmälan (Mallén, 2011).

7.2 USA

Enligt en studie utförd år 2005 utfördes över tre miljoner anmälningar varje år till "child protection services" (CPS). Varje år beräknades flera tusen barn dö eller erhålla skador för livet på grund av övergrepp och misshandel. Av dessa fall beräknades CPS endast känna till cirka 40 % av fallen. Studien som riktar sig till skolkuratorer framförde att orsaken till anmälningarna oftast var att de följde lagens anvisningar eller att det förekom tydliga tecken på övergrepp så som blåmärken. Skolkuratorer har en bra position när det gäller att anmäla när barn far illa. Eftersom de ser barnen varje dag och har chans att uppmärksamma och se hur de mår kan därför fler anmälningar ske av dem (Bryant & Milsom, 2005). När det gäller USAs skolkuratorers inställning till vad det är som påverkar när de väljer att göra en anmälan framkom det av 193 skolkuratorer att fysisk misshandel var den vanligaste orsaken till att anmälan utfördes. Sexuella övergrepp och psykisk misshandel var svårt att anmäla eftersom det inte finns några synliga bevis, bara känslomässiga symptom. Skolkuratorerna ville få en större kunskap om hur man då kan fråga ut barnet för att kunna upptäcka symptom som tyder på sexuella övergrepp. Försummelse av barnets behov var något många misstänkte men inte anmälde vilket också betraktades som en godkänd anledning. De gånger skolkuratorer valde att inte anmäla har enligt undersökningen berott på att de inte haft tillräckligt mycket bevis eller att de varit rädda att CPS inte skulle utreda fallet. Hur många anmälningar som gjordes under ett år visade sig också vara mycket olika beroende på vilket område skolkuratoren arbetade inom. Medelvärdet av de 193 skolkuratorerna visade sig vara 5 anmälningar på ett år per kurator. Enligt tidigare studier i USA är detta en ökning vilket kan bero på en ökad barnmisshandel eller på att lärare ofta kommer med sina misstankar till skolkuratorerna. Kuratorer som arbetade på skolor i förorten med hög fattigdom visade sig ha en större del anmälningar av barn som far illa. Genom flera forskningar har fattigdom visat sig bara en stor riskfaktor till barnmisshandel (Bryant, 2009). På grund av detta skulle skolkuratorerna behöva en utbildning om hur fattigdom kan skapa dessa riskfaktorer som kan bidra till barnmisshandel och samtidigt skapa en medvetenhet om att barnmisshandel kan existera i alla familjer oavsett inkomst (a.a). Enligt en studie år 1998 framkom det att professionella

reagerade olika över sexuella övergrepp utefter vilken erfarenhet och utbildning de hade inom ämnet. De som hade mindre erfarenheter och utbildningar hade svårare för att identifiera sexuella övergrepp samt att de inte trodde inte på barnet vilket de framförde i sin anmälning. I undersökningen var det de deltagare som var socialarbetare som trodde på barnet medan de flesta poliser och lärare inte hade trott på barnet (Hicks & Tite, 1998).

7.3 Australien

I Australien år 2005 gjordes en studie som undersökte skolkuratorers anmälningsskyldighet gentemot barn som blivit utsatta för sexuella övergrepp samt deras behov av vidare utbildning inom området. Barn som blivit utsatta för sexuella övergrepp går oftast i skolan. Det är därför på skolan som skolkuratorer måste vara uppmärksamma. Det visade sig att det hos kuratorerna fanns en tendens att inte anmäla sina misstankar om sexuella övergrepp. Det fanns en osäkerhet samt en okunskap om sexuella övergrepp som gjorde det svårt för skolkuratorer att anmäla misstankarna om sexuella övergrepp. Resultaten visade att skolkuratorerna inte visste hur de kunde uppmärksamma sexuella övergrepp på barn. De behövs klara och betydande bevis för att de ens skulle misstänka sexuella övergrepp. Det finns därför ett behov av mer utbildning och kunskap om hur arbetet med behandling och förebyggande inom området kan gå till (Goldman & Padayachi, 2005).

7.4 Storbritannien och Irland

I Storbritannien lider 7 % av den totala barnpopulationen av allvarliga skador från sina föräldrar och varje vecka beräknas två barn under femton år dö av barnmisshandel. Enligt en studie gjord i Irland undersöks hur sjukvårdspersonalen förhåller sig till anmälningsskyldigheten och varför de inte anmäler när de misstänker att ett barn kan behöva skydd. Resultaten i studien visade på en rädsla och oro över att anmäla barnmisshandeln till CPS samt att de var bekymrade över att deras misstankar skulle vara felaktiga. Det fanns också en okunskap om barnmisshandel och anmälningsskyldighet hos de professionella (Lazenbatt & Freeman, 2006).

7.5 Kanada

Att relationen mellan terapeuten och klienten kan komma till skada vid en anmälning till myndigheterna har visats vara en av de orsaker till att professionella valt att inte anmäla när det finns misstanke om barn som varit utsatta för barnmisshandel eller andra skadliga risker. Det har även framkommit att psykologer och terapeuter som haft klienter med tidigare händelser där barn råkat illa ut, som inte längre är aktuella, varit motvilliga till att anmäla detta till CPA då det bara skulle orsaka relationen negativt (Walters 1995). Att dröja med att anmäla till CPS vid misstanke om barn som far illa, är acceptabelt när det inte finns några klara bevis som pekar på sexuella övergrepp, misshandel eller vanvård (a.a).

7.6 Taiwan

I en studie utförd i Taiwan undersöktes hur belägna förskolelärare var att anmäla då de misstänkte eller hade kännedom om att ett barn i förskolan far illa. I studien intervjuades 600 förskolelärare. Av dessa hade 97 % aldrig gjort en anmälan. Av de 3 % som motsvarar 17 förskolelärare, hade en person anmält två gånger. 11 % av förskolelärarna hade misstänkt att barn far illa men hade inte gjort någon anmälan på grund av att de var osäkra på bevisen. Studien visar på att

förskolelärarna hade en klar kunskapsbrist om anmälningsskyldigheten samt deras osäkerhet om barnmisshandel (Feng m.fl, 2010).

7.7 Sammanfattning

I nästan alla berörda länder har det framkommit att yrkesverksamma aktörer med anmälningsskyldighet har haft en problematik när det gäller att anmäla barn som far illa till respektive myndighet. När de yrkesverksamma inte har anmält har det grundats på osäkerhet, brist på bevis, ingen tillförlitlighet till socialnämnden (CPS eller dylikt) och även okunskap. I Sverige har det enligt tidigare redovisade forskningar visat sig att många av de fall av barn som far illa inte anmäldes till socialnämnden på grund av att de yrkesverksamma inte kände någon tillit till socialtjänsten. Liknande kunde utläsas i amerikanska tidskrifter där yrkesverksamma på samma grunder som i Sverige inte anmält till CPS då de förfärat att CPS ändå inte skulle utreda fallet. I studien utförd i Canada år 1995 framkom det att terapeuter underlåtit sig att anmäla då de varit rädda att relationen till klienten skulle komma till skada. Detta skiljer sig från andra tidskrifter där professionella inte valt att anmäla på grund av att de inte tyckt sig ha tillräckligt mycket bevis. Terapeuterna i Canada oroade sig för sitt yrke där relationen kan påverka klienten medan andra professionella oroat sig över om det de skulle anmäla skulle ha tillräckligt mycket bevis för socialtjänsten eller motsvarande CPS.

8. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

När det gäller teoretiska utgångspunkter ska konsensusperspektivet och det interaktionistiska perspektivet vara de övergripande teorierna med skam i fokus. Men även skuld och ångest ur ett anknytningsteoretiskt perspektiv kommer i detta kapitel presenteras och analyseras i analys avsnittet.

8.1 Konsensusperspektivet

Utifrån detta perspektiv ses samhället som en övergripande struktur med en balans där individen formas utifrån dess normer, kultur och förväntningar (Meeuwisse & Swärd, 2002). Sociala problem och konflikter samt normbrytande beteenden stör samhällets balans. Kriminalitet är ett sådant exempel. Brott bryter mot samhällets normer och accepteras inte eftersom det finns lagar som reglerar straff som påföljd. Enligt Durkheim fyller brott och straff en viktig funktion för samhällets struktur. De straff och påföljder som uppkommer när ett brott begås medför att människor håller sig till det som är tillåtet och inte bryter samhällets normer och regler (a a). Barnmisshandel är ett brott i samhället och har noll tolerans. Skolkuratorer handlar efter samhällets lagar när det gäller att anmäla barn de misstänker eller har kännedom far illa. Genom att bryta det avvikande beteendet där barnet far illa i ett tidigt stadium behöver det inte utvecklas till att bli något större som påverkas samhällets balans. Anmälningsskyldigheten kan därför ur ett konsensusperspektiv ses som ett redskap för att behålla samhällets sociala ordning och balans.

8.2 Skam utifrån ett interaktionistiskt perspektiv

Det interaktionistiska perspektivet vill genom processer framhäva samspelet mellan inre och yttre faktorer, det vill säga att på en mikro- och en makronivå belysa hur individens subjektiva upplevelser, erfarenheter, handlingar samarbetar med miljön så som de materiella och samhälleliga villkor hon befinner sig i

(Månsson, 2002). Skam och dess motsats, stolthet är emotioner som påverkar det sociala samspelet samt individens självkänsla. Genom att se sig själv utifrån den andra individens perspektiv uppstår skam. Cooley uppfann begreppet ”spegeljaget” som innebär att individen ser sig själv utifrån den andres framställning och bedömning. Själva speglingen framkallar skam eller stolthet utifrån hur den andra individen väljer att se en (Scheff & Starrin, 2002).

Enligt Tomkins är skam en av de affekter som är negativ och styr våra andra emotioner. När människan befinner sig i glädjestillstånd och detta avbryts uppkommer skammen. Skammen kan innebära att vi känner oss sårade, kränkta, utvisade, avvisade och ensamma. Skam är den mest dominerade emotionen då den innehar fler funktioner än andra känslor. Om man skäms för att visa ilska eller rädsla kan detta döljas genom att dämpa uttrycket. Andra emotioner kan därför styras av skammen. Enligt Scheff kan skam ses som en relationskänsla eftersom skammen uppstår när våra sociala band och nätverk hotas. Skam finns i medvetandet och i den moraliska känslan. Skam uppkommer ofta i tankarna och kan enligt Scheff innebära blyghet, låg självkänsla, dåligt samvete, avvisad, otillräcklig, för mycket och så vidare. (Dahlgren & Starrin, 2011). Psykologen Helen Lewis har utvecklat en uppmärksam och icke-uppmärksam skam. Den icke uppmärksammade skammen innebär att individens känslor inte identifieras som skam utan att hon istället förklarar det genom att hon kände sig dum eller löjlig. Det kan också innebära att individen vill undvika sin skam genom att prata snabbt och använder sig av snabba rörelser (Dahlgren & Starrin, 2011). När en anmälan sker angående barnets situation kan barnet känna skam eftersom det gått emot sin familj. Barnet kan få en känsla av att det är avvisat och ensamt.

8.3 Skuld

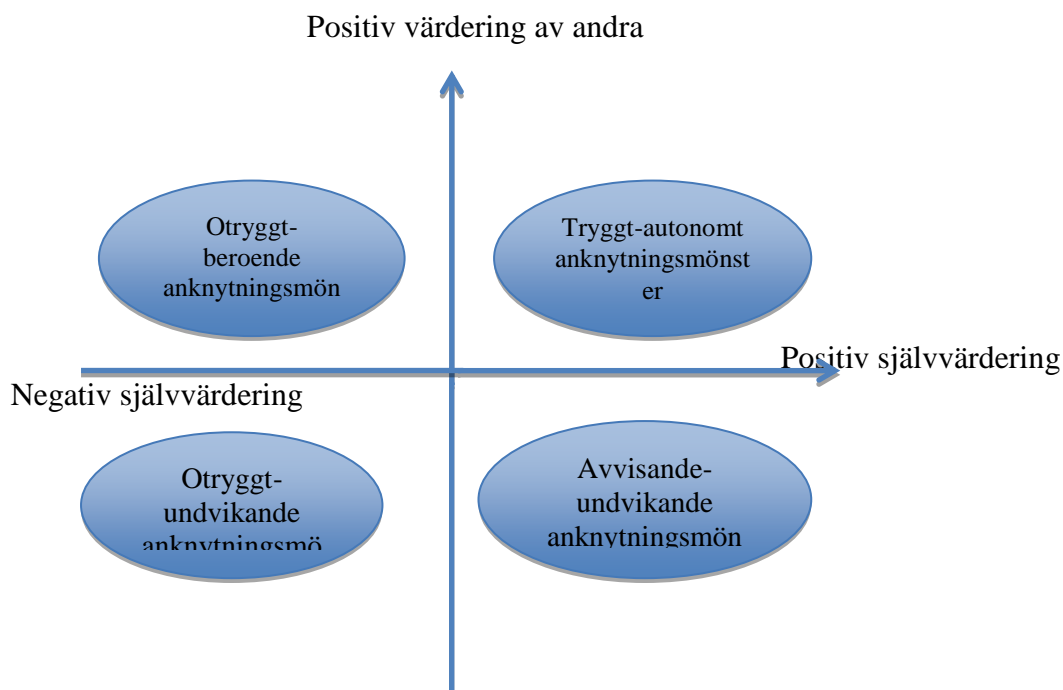
George Kelly är en teoretiker inom kognitiva personlighetsteorier som fokuserar på hur människan tänker och reagerar i olika situationer. I teorin är skuld ett centralt begrepp som har stor inverkan på människan. Det är som Tamm beskriver ”medvetenheten om att man avviker från sina egna kärnbegrepp” (Tamm, s.160, 2012). Skulden uppstår när individen avviker från den kärnroll eller föreställning som han eller hon har om sig själv. Genom att barnet har en föreställning om hur en bra son eller dotter ska vara till sina föräldrar kan en anmälan till socialnämnden medföra skuldkänslor hos barnet. Att vara orsaken till att ens föräldrar är besvikna, arga, upprörda, ledsna eller annat är något som får barnet att må mycket dåligt. Skuldkänslorna kan förutom skapa ett dåligt mående hos barnet, orsaka att barnet under utredningens gång tar tillbaka vad den tidigare sagt för att skydda sin familj.

8.4 Ängest kopplat till anknytningsteori

Enligt Bowlby föds barnet in i en social roll och har redan vid sex månader en stark anknytning till sina föräldrar eller omsorgspersoner. Barndomens anknytningsmönster kan förklara hur individen anknyter till relationer i vuxen ålder. Om barnet fått en trygg anknytning till sina föräldrar som sedan äventyras eller försämras skapas separationsångest hos barnet. Barnet reagerar då med skrik, gråt och förtvivlan i rädsla för att bli övergiven (Jerlang, 2008). Sonby-Borgström förklarar att det finns olika anknytningsmönster beroende på hur anknytningen i barndomen utvecklats. Det finns fem typer av anknytningsmönster vilka är: trygg anknytning, (se figur 1 högst till höger), otrygg och beroende anknytning (se figur 1 högst till vänster), otrygg och undvikande anknytning (se

figur 1 i nedre vänsterhörn), avvisande och undvikande anknytning (se figur 1 i nedre högerhörn) och slutligen icke anknutna där barnet aldrig fått chans att skapa en anknytning (Sonnby-Borgström, 2012)

Figur 1 Anknytningsmönster

Negativ värdering av andra, undvikande
(Sonnby-Borgström, s.219, 2012)

Ångest är en fara som kan framkalla trauman från tidigare liknande skeden som i sin tur skapar ångest. Man kan känna ångest redan som barn i form av separationsångest, förlust och genom rädsla över att bli övergiven eller förlora kärleken (Tamm, 2012). När en anmälan sker angående barnets situation till föräldrarna kan barnet få stor ångest över vad han eller hon orsakat. Det kan hända att barnet ångrar att hon har gått till kuratorn och berättat allt som förorsakat en anmälan. Separationsångesten kan även uppkomma eftersom barnet är rädd för att föräldrarna ska ta avstånd eller övergiva barnet.

9. RESULTAT

I resultatredovisningen kommer informanterna benämnas ”informant 1”, ”informant 2”, ”informant 3” samt ”informant 4”. Rubriker har gjorts utefter vad informanterna berättat under intervjun. Först kommer de positiva sakerna med anmälningsskyldigheten att nämnas och därefter de negativa samt vilka svårigheter skolkuratorerna ser. Till sist kommer barnets upplevelser att beskrivas.

9.1 Fördelar med anmälningsskyldigheten

Genom alla fyra informanter har det framkommit att de ser anmälningsskyldigheten främst som något positivt.

9.1.1 Lagen

Enligt informant 4 är anmälningsskyldigheten ett bra verktyg när det inte går att få föräldrarna att förstå barnets problematik fastän det finns uppenbara bekymmer. Att förklara att det i lagen står att yrkesverksamma måste anmäla vid misstanke eller kännedom om barn som far illa anser alla fyra informanter vara mycket effektivt. När skolkuratoren tar kontakt med föräldern för att meddela att en anmälan gjorts blir det ofta starka reaktioner. Istället för att förklara flera gånger varför en anmälan gjorts och på vilka grunder så anser informanterna att det är skönt att kunna vila tillbaka på lagen. Skolkuratoren har inte gjort en anmälan för att vara elak, det är lagen som säger att de är skyldiga till det. När en skolkurator har gjort en anmälan slipper hon att bära oron över barnet, de ligger då på socialtjänstens ansvar att utreda fallet och bedöma vad barnet är i behov av. Även om anmälningsskyldigheten har fallgropar och svagheter anser informanterna att den är mer positiv än negativ. Det är även positivt att anmälningsskyldigheten är reglerad i SoL 14kap då skolkuratorerna inte har något val eller möjlighet att resonera om de ska anmäla eller inte eftersom de är skyldiga till det. De kan hänvisa till lagen och förklara att de begår tjänstefel om de inte gör en anmälan. Många föräldrar reagerar med ilska, besvikelse och ibland även hotfullt när skolkuratoren ringer hem och berättar vad som gjorts. Föräldrar har i många fall svårt att förstå varför skolkuratoren inte kan vända sig till dem först istället för att göra en anmälan. Att berätta om lagen och vilka skyldigheter skolan har brukar därför vara ett effektivt sätt (informant 2, 4).

9.1.2 Bra skydd för barnet

Barnen har ett dåligt skydd av samhället. Föräldrarätten slår högre även om det är barnets bästa som ska vara det huvudsakliga. Anmälningsskyldigheten är därför något positivt fastän det finns brister. När ungdomar hamnar snett i exempelvis droger och kriminalitet är anmälningsskyldigheten effektiv eftersom det behövs något större och övergripande för att barn och unga ska bryta sitt beteende (informant 4).

”Jag tycker anmälningsskyldigheten är bra, den finns som ett skydd för barnet. Men det är inte alltid lätt. Nödvändigt men inte lätt. Bygger på att vilket samarbete man har med socialtjänsten, att det funkar... Positivt ibland är när man inte får med föräldrarna, och det finns uppenbara bekymmer och då har man lagstadgat att då kan jag anmäla vidare. Det är positivt framförallt för unga som hamnar snett behövs något större för de ska bryta det. Anmälningsskyldigheten är bra generellt för barn har ett dåligt skydd”

9.2 Nackdelar och svårigheter med anmälningsskyldigheten

Informanterna är förövrigt positivt inställda till anmälningsskyldigheten men menar att det finns vissa fallgropar och svagheter med den. Under intervjuernas gång har därför även negativa aspekter framkommit. Skolkuratorerna ser barnen varje dag i skolan och ser den problematik barnen befinner sig i tydligare än någon annan aktör.

9.2.1 Samarbetet med socialtjänsten

Efter en anmälan till socialnämnden vill skolkuratorerna veta vad utredningen resulterat i samt vilka beslut och insatser som tagits. Detta är i många fall

problematiskt eftersom samarbetet med socialtjänsten har visat sig vara besvärligt (informant 1, 2, 3 & 4). Barnet som ofta mår dåligt efter en anmälan behöver stöd och motivering av skolkuratorn. I vissa fall kan det hända att barnet kommer gråtande till skolan. Skolkuratorn vet då inte vad som inträffat eller vad socialtjänsten har beslutat. Eftersom skolkuratorn befinner sig på skolan åtta timmar per dag och ser barnet mer än vad socialtjänsten gör borde de därför bli underättade om vad som skett i utredningen för att kunna stötta barnet. De får istället ringa till socialtjänsten och fråga vad som pågår. En återkoppling mellan socialtjänst och skolan hade varit något som skulle förbättrat anmälningsskyldigheten. På så sätt hade skolkuratorerna inte behövt jaga socialtjänsten och samarbetet hade förbättrats. Informant 1 säger följande:

”... Om exempelvis barnet far illa hemma, så går vi vidare till socialen som säger tack, sen får vi inte höra något mer. Barnet kommer till skolan och är jätte ledset. Då ringer jag till socialtjänsten och berättar att hon är här nu och är ledsen samt att vi undrar vad som händer. Och de säger, ja vi ska nu ringa föräldrarna eller något sånt... Lite mjäkiga insatser, att ringa föräldrarna för att säga hej ditt barn blir slaget? Nej? Okej hejdå. Barnet får djup ångest för han sett till att det blivit en anmälan. Sen är ju socialtjänsten där borta någonstans och kommer ner som gubben-i-lådan, ett samtal hem sen hejdå försvinner. Sen har dem självklart hög stress o många ärenden. Ibland känner man att en återkoppling och hur vi ska göra skulle behövas” (informant 1).

9.2.2 Risken att barnet backar

När det rör sig om misstankar eller kännedom om barn som far illa görs en anmälan till socialnämnden och föräldrar kontaktas. Däremot kontaktas inte föräldrarna om det är dem som misstänks vara förövarna. Barnet hämtas då på skolan oftast ovetande för att gå till ett polisförhör. Föräldrarna kontaktas samma dag och beordras att komma till polisen för att förhöras (informant 1, 2 & 4).

Under polisförhöret är det vanligt att barnet backar eller säger att allt är bra och tar tillbaka vad hon tidigare sagt till skolkuratorn eftersom barnet inte vill gå emot familjen eller hänga ut dem. Trots allt älskar barnet självklart sina föräldrar. Det är då viktigt att skolkuratorn insisterar på de bevis som finns samt att hon har en stark oro (informant 1 & 2). Enligt informant 1 känns det ibland som att de på skolan arbetar för att få socialtjänsten att se det allvar som dem ser samt att öppna upp en utredning (informant 1). Det är svårt för socialtjänsten att öppna upp en utredning om inte barnet kan samarbeta eller komma med några bevis. Efter att barnet varit på polisförhör ska barnet oftast återvända hem igen om det inte finns tillräckligt mycket bevis eller information för ett LVU - omhändertagande. När barnet efter förhöret ska återvända hem igen har den oftast inte hunnit möta föräldrarnas reaktion. Ingen vet vad som händer bakom dörren när barnet kommit hem igen. Det är socialtjänstens ansvar att följa upp barnet vilket enligt skolkuratorerna inte verkar vara något som fungerar bra. När barnet kommer till skolan dagen efter kan det ha resulterat i att barnet inte längre vill eller får gå till kuratorn vilket i sin tur självklart kan bero på olika anledningar. Det blir ofta en tystnad från barnets sida.

Det är ofta barnen hamnar i en situation där de ska lämna ut föräldrarna samtidigt som de efter förhöret ska återvända hem till dem igen (informant 1, 2 & 4). Inget barn vill orsaka att deras föräldrar blir arga, missnöjda, ledsna eller vara orsaken

till att de hamnar i fängelse. Det finns därför en problematik med polisförhören som sker efter en anmälan om misshandel. Informant 4 säger följande:

”Vi har ju mycket erfarenheter, särskilt barn som blir slagna, vi måste anmäla men ofta blir det sämre. Det blir inget av det. Barn hamnar i en omöjlig situation samtidigt som de ska lämna ut föräldrar samtidigt som de ska hem till dem igen. När de kommer till polisen vågar de oftast inte berätta, föräldrarna får komma in sen ska barnet hem igen. Då blir det oftast en tystnad från barnets sida. Man får ju försöka följa upp på andra sätt, skolsköterskan träffar alla barn regelbundet då kan hon kanske prata med den. Annars försöker vi dela upp det, ngn som har en bra relation med barnet försöker ha lite kontroll o uppmärksamma så vi släpper inte det. Men det är sällan det blir bra i de fallen. Det är svårt” (informant 4).

Det krävs ett motivationsarbete från skolkuratorns sida för att få barnet att inse att en anmälan är det bästa för att få hemsituationen förbättrad. Det är viktigt att försöka få barnet att säga samma sak till polis och socialtjänst som den sagt till skolkuratoren för att det ska bli något resultat av anmälan. Detta är oftast svårt och barnet väljer ofta att ta ett steg tillbaka.

9.2.3 Bättre eller sämre resultat av en anmälan?

I vissa fall oroar sig skolkuratoren över om det finns något socialtjänsten kan tillföra och om en anmälan verkligen är det bästa för barnet. Kommer det att bli bättre eller värre genom en anmälan? (informant 3 & 4). Det blir dessvärre ofta sämre i de fall där barn blir utsatta för fysisk misshandel eftersom utredningen inte resulterar i något. Barn hamnar i en omöjlig situation där de ska lämna ut sina föräldrar samtidigt som de ska återvända hem till dem igen. I de fallen kan det bli värre än tidigare (informant 4). Socialtjänsten kan inte alltid erbjuda familjen den hjälp de behöver för de ser inte alltid samma bekymmer och problem som skolkuratorerna ser då de dagligen träffar barnen och har kontakt med föräldrarna (informant 1, 2, 3 & 4). När det blir aktuellt med ett polisförhör drar barnet sig ofta tillbaka och väljer att inte säga samma sak till polisen och socialtjänst som den gjort till skolkuratoren. Detta resulterar i att utredningen oftast läggs ner. I många fall har det inte lett till någon insats eller förändring för barnet. Vad skolkuratoren kan göra är att göra fler anmälningar när det uppkommer fler misstankar angående barnet för att socialtjänsten åter ska ta upp utredningen och se den problematik som skolkuratoren ser (informant 4). Det är enligt skolkuratorerna bättre att göra en anmälan för mycket än för lite (informant 1, 3 & 4).

Efter anmälningsprocessen väljer barnet i många fall att vara tyst och inte besöka skolkuratoren mer. Då får skolkuratoren försöka följa upp barnet på andra sätt. Den personal som har en bra relation med barnet försöker få kontroll och även uppmärksamma vad som händer hos barnet. (informant 1, 2, 4). Enligt informant 4 blir det sällan bra i de fallen. I vissa få fall händer det att föräldrarna förbjuder barnet att gå till kuratorn. Skolkuratoren får då anteckna det eftersom det då inte är möjligt att kalla eleven på samtal.

9.3 Barnets upplevelser

Till skolkuratoren kommer många barn för att prata om allt från kärleksproblem och skolan till allvarliga problem som misshandel. Barn i alla åldrar besöker skolkuratoren och när en anmälan sker är reaktionerna från barnet mycket olika.

9.3.1 Rädsla för att gå till kuratorn

Barn i alla åldrar går till kuratorn. Däremot behövs det ett tillstånd från föräldrarna om barnet är under tolv år. Enligt alla fyra informanter brukar föräldrar dock inte kontaktas om det inte är något allvarligt barnet vill prata om. Informant 1 och informant 2 förklarar att det finns de barn som är rädda för att gå till kuratorn då det för vissa ses som en ”stor grej”. Informant 3 förklarar därför att det är viktigt att vara ute bland barnen och inte sitta inne på kontoret för då får barnen ingen kontakt eller bild av vem kuratorn är. Det gäller att skapa tillit och en relation till barnet. Barn som varit aktuella i tidigare anmälningar vet vad en anmälan till socialnämnden innebär. De barnen kan då välja att inte berätta allt som den varit utsatt för, eftersom det antagligen hade kunnat leda till en anmälan vilket många självklart inte vill (informant 2). I stort sett är barnen dock inte rädda för att besöka skolkuratorn eftersom det oftast finns en bra avslappnade relation mellan elever och skolkurator (Informant 1, 2, 3 & 4).

9.3.2 Barnets reaktioner före och efter en anmälan

Enligt informanterna brukar det oftast gå lugnt till innan och efter en anmälan till socialnämnden. Skolkuratorerna brukar vanligtvis förklara för barnet antingen innan samtalet eller under samtalets gång att de har anmälningsskyldighet. De förklarar att det gäller i allvarliga fall när det rör sig om misshandel, sexuella övergrepp, vanvård etcetera (Informant 1, 2, 3 & 4). Barnet brukar då bli avslappnat. Informant 1 säger följande: ”... jag tror inte de är så hämmade av att jag har anmälningsplikt. Killarna kan tycka jag är lite snitch”.

När det väl blir aktuellt för en anmälan kan det uppkomma en tuff situation för barnet. Det händer ofta att barnet ångrar sig djupt över vad hon avslöjat och vill att skolkuratorn ska ta tillbaka anmälan. Det är därför viktigt att skolkuratorn redan skickat iväg anmälan så att den inte börjar tveka (informant 2). En annan vanlig reaktion som tidigare nämnts är att barnet börjar ta tillbaka vad hon avslöjat. Informant 2 berättar om ett allvarligt fall där man inte kunde förmedla vare sig till barn eller till föräldrar om vad som gällde och skulle hända. Efter polisförhörtet backade barnet rejält. Även i de fall där man kan prata med föräldrar och barn innan är det vanligt att barnet börjar backa när anmälan väl sker. Det krävs därför ett motivationsarbete från skolkuratorn för att få barnet till att våga säga sanningen. Det krävs att skolkuratorn försöker få barnet att inse att hon måste samarbeta med socialtjänst och polis för att anmälan ska ha någon nytta. I många fall vet ju barnet om att situationen hon lever i inte fungerar och att det behövs hjälp för att göra den bättre. Det barnet behöver mod till är att erkänna vad som hänt för socialtjänst och polis. Och det är inte alltid det blir så då barnet inte vill förorsaka att föräldrarna råkar illa ut eller hamnar i fängelse (informant 1). Processen brukar gå bra för barnet och familjen men i vissa fall blir barnet argt och tycker att skolkuratorn gått över gränsen. Enligt informant 1 händer det att barnet i vissa fall får djup ångest och upplever skam och skuldkänslor över vad den förorsakat.

Många gånger kan det röra sig om skam, skuld och ångest. Alla familjer skulle antagligen uppleva skam om de av skolkuratorn blev anmälda till socialnämnden för att inte behandlat sitt barn väl. Att bli kritiserad över hur man uppfostrar sina barn är mycket känsligt. (informant 1). Att en anmälan skett till socialnämnden samt att en utredning har inletts kan för många ses som en stor sak. Det kan därför väckas känslor och ångest på grund av att barnet tror att det är farligare än vad det är. I många länder finns en annan uppfattning om hur myndigheter och polis är. I

vissa länder finns det en rädsla för de myndigheter då de har upplevt brutalt våld och total maktlöshet. När en utredning av socialtjänsten är över så var det kanske inte lika farligt och hemskt som barnet och familjen tänkt sig (informant 1).

9.4 Relationen mellan barnet och skolkuratoren efter en anmälan

Barnet och kuratorn kommer ofta överrens om att en anmälan till socialnämnden är nödvändig eftersom den hjälp som behövs inte kan ges endast av skolkuratoren (informant 1, 2, 3 & 4). Oftast förstår barnet den oro och de bekymmer som finns och varför då en anmälan görs. Men i vissa fall bildas ilska och besvikenhet hos barnet som inte längre vill besöka skolkuratoren (informant 1). Dock brukar relationen oftast återskapas och byggas på nytt. Informant 1 menar att det är viktigt att förbereda barnet på vad som kommer att hända samt varför. Ett resonemang löd följande ” *Jag måste förbereda barnet på att nu bygger vi en bro men bränner ner den, men vi bygger en starkare sen*” (Informant 1). Eftersom skolkuratorerna befinner sig på skolan är det oftast inget problem att återskapa den relation som gått upp och ner under själva anmälningen. De ser barnet varje dag och om de inte vill besöka skolkuratoren kan alltid någon annan personal på skolan skapa en ingång till barnet och erhålla det förtroendet kuratorn tidigare haft (informant 1 & 2). Informant 4 framförde följande:

”En annan tjej som inte längre ville prata med mig på grund av en anmälan... vi hade en rak kommunikation så henne kunde jag fråga rätt ut om hur länge hon ska vara arg. Sen kom hon tillbaka efter lovet och vi kunde då fortsätta. Jag har en annan pojke där vi anmälde fem, sex gånger som verkligen för illa i sitt beteende, han blev till sist omhändertagen. Droger och kriminalitet. Vi besökte honom på behandlingshemmet. Han förstod varför vi anmält till socialnämnden. Men annars har man jobbat med familjen innan och eleverna. Ofta när det går till en anmälan brukar det inte bli några jättestora bekymmer i relation till eleverna, kan vara svårare till föräldrarna. Ja just den tjejen var ju lite speciell...”

De fyra informanterna ansåg inte att det var något stort problem med relationen efter en anmälan, för det resulterar ofta till något bättre. Relationen går upp och ner men barnen kommer oftast tillbaka och berättar vad som hänt och om det blivit en bättre hemsituation. Ibland händer det att föräldrarna förbjuder barnet att gå till kuratorn eller att den själv väljer att inte besöka kuratorn mer. Det kan då ta tid innan barnet besöker kuratorn igen (informant 1 & 2).

9.5 Skolkuratorns påverkan av anmälningsskyldigheten

Anmälningsskyldigheten är generellt något positivt menar de fyra informanterna. Anmälningsskyldigheten har därför ingen direkt påverkan på yrket som skolkurator. När barn far illa brukar det i de flesta fall lösa sig. Något som kan komma att påverka kuratorns arbete är att barnet efter en anmälan kan förlora förtroendet för skolkuratoren och inte vill avslöja fler händelser. Det kan också förekomma att föräldrar förbjuder barnet att besöka kuratorn. Informant 4 säger följande: ” *... när barnet inte vågar berätta eller att föräldrar är jätte arga så blir av med en riktig vuxen, o känner sig svikna att man har övergett dem.*” (informant 4). Om föräldrarna förbjuder barnet att besöka kuratorn får skolkuratoren istället arbeta på andra sätt och hitta nya lösningar. Samarbetet med annan skolpersonal har visat sig viktigt. Skolsystemen som har regelbundna kontroller kan också uppmärksamma hur barnet mår.

9.5 Sammanfattning av resultat

Nedan följs en sammanfattning av studiens resultatdel.

9.5.1 Sammanfattningsvis anser skolkuratorerna att anmälningsskyldigheten är ett mycket positivt redskap.

- Anmälningsskyldigheten är ett bra redskap för att skydda barnen. Eftersom samhället inte har starka skydd för barnen är anmälningsskyldigheten ett mycket bra verktyg. Skolkuratorerna ser lagen om anmälningsskyldighet som något positivt eftersom de inte behöver förklara för föräldrarna varför de gjort en anmälan då de har en skyldighet till det och annars begår tjänstefel. Anmälningsskyldigheten bidrar dock till vissa fallgropar och negativa sidor enligt informanterna.

9.5.2 Samarbetet och förtroendet för socialtjänsten har visat sig ha vissa brister och skolkuratorerna har alla framfört en liknande åsikt.

- Efter en anmälan till socialnämnden framför skolkuratorerna att det vore bra med en återkoppling då de behöver veta vad som skett i utredningen för att hålla sig uppdaterade i barnets situation. Samarbetet med socialtjänsten ses därför som bristfälligt eftersom de sällan får veta vad som skett i utredningen. Det har även framkommit att skolkuratorerna tvivlar på socialtjänstens insatser och bedömningar, de uppmärksammar inte samma saker som de gör hos barnet. I vissa fall tvekar skolkuratoren på om det verkligen kommer bli bättre genom en anmälan. I vissa specifika fall blir det nästan aldrig bra eftersom utredningar läggs ner i brist på information.

9.5.3 Utredningar läggs ner på grunda av att barn inte samarbetar med socialtjänst och polis.

- Barn som inte berättar sanningen på grund av rädsla, oro, ångest och skam får ofta efter ett polisförhör återvända hem utan resultat av anmälan. Det kan därefter vara svårt att följa upp barnet och se hur hemsituationen ser ut. Skolkuratoren menar att det ibland krävs flera anmälningar för att få socialtjänsten att inse samma allvar som de ser i barnets situation. Det är bättre att anmäla en gång extra än en gång för lite.

9.5.4 Relationen mellan skolkuratoren och barnet

- Relationen mellan skolkurator och barn brukar bli bra efter en anmälan. Det finns dock de fall där det blir svårt att återbygga relationen med barnet. I vissa fall besöker inte barnet skolkuratoren mer på grund av anledningar som kan bero på att föräldrar förbjudit dem eller att de inte har förtroende för kuratorn längre.

9.5.5 Barnets reaktioner på anmälan

- Barn reagerar som sagt olika på anmälningar, de brukar oftast sluta bra medan det i vissa fall skapar stor dramatik. Barnet kan reagera med skuld, ångest och skamkänslor.

10. ANALYS

Syftet med denna studie har varit att belysa de för- och nackdelar anmälningsskyldigheten kan tänkas medföra samt vilka svårigheter som kan förekomma ur skolkuratorers perspektiv. Studien har fokuserat på vad barn anser om att skolkuratoren har anmälningsskyldighet, hur barnet reagerar före och efter en anmälan, kuratorers inställning till anmälningsskyldigheten, vilka svårigheter som kan förekomma samt hur relationen mellan skolkurator och barn blir efter en anmälan till socialnämnden. Resultatet ska i detta avsnitt analyseras och kopplas till tidigare forskning och teorier.

10.1 Anmälningsskyldigheten ur ett konsensusperspektiv

Av materialet framkom det att informanterna främst såg anmälningsskyldigheten som något positivt eftersom den är ett av de få skydd samhället erbjuder barnet. Alla informanter tyckte det var positivt att den är reglerad i lagen och att de har en skyldighet att anmäla när de misstänker eller får kännedom om barn som far illa. Skolkuratoren kan inte då överväga att göra en anmälan eftersom de har en skyldighet enligt lag att göra det. Hade det inte varit lagstadgat hade kuratorerna haft svårare att motivera varför en anmälan har skett och på vilka grunder. Samtalet till föräldrarna som redan är svårt hade blivit ännu svårare.

Enligt SoL 14kap 1§ ska en yrkesverksam med anmälningsskyldighet till socialnämnden anmäla när denne misstänker eller får kännedom om barn som far illa. Utifrån konsensusperspektivet kan anmälningsskyldigheten ses som ett redskap för att behålla den sociala balansen där normbrytande beteende uppkommit. När barn far illa har ett brott begåtts som bryter mot samhällets normer. Genom att uppmärksamma detta i ett tidigt stadium kan det utifrån konsensusperspektivet bidra till att upprätthålla samhällets sammanhållning. Efter att skolkuratoren utfört en anmälan till socialnämnden ska föräldrarna i de flesta fall kontaktas. Det kan då uppkomma känslor som ilska, besvikelse, skuld och aggression för att kuratorn inte pratat med dem först eller skött det på något annat vis. Kuratorn kan då hänvisa till lagen och att det kan leda till tjänstefel att inte utföra en anmälan.

10.2 Samarbetet med socialtjänsten jämfört med tidigare forskning

När det kommer till studiens huvudsakliga fokus om anmälningsskyldighetens nackdelar och svårigheter har informanterna framfört mycket likartade åsikter samt problem som de anser kan uppkomma i samband med en anmälan. När en anmälan är gjord vill skolkuratorerna veta vad som inträffat barnet och vilka insatser samt beslut som tagits. De fyra informanterna är alla ense om att en återkoppling vore något som skulle förbättra anmälningsprocessen eftersom de ofta får ringa och fråga socialtjänsten vad som hänt. Det har även i resultatet framkommit att det ibland finns tvivel hos skolkuratorerna över om en anmälan till socialnämnden verkligen är det bästa för barnet. Informanterna menar att det i vissa fall blir värre för barnet eller att barnet ibland är i behov av insatser och hjälp som socialtjänsten inte uppmärksammar eller kommer kunna ge. Trots det görs anmälningar till socialnämnden då skolkuratorerna är skyldiga till det. Enligt tidigare svensk- och amerikansk forskning (Mallén, 2011 & Bryant, 2009) fanns det en liknande oro hos yrkesverksamma aktörer med anmälningsskyldighet. Det har framkommit att de yrkesverksamma tvivlar på socialtjänstens insatser och bedömningar när det kommer till utredningar om barn som far illa. Vad som ska hända med barnet om föräldrarna åker i fängelse samt vilka insatser familjen är i behov av tycks vara något som de yrkesverksamma

bekymrar sig över. Av studien utförd i USA var skolkuratorer i vissa fall av barn som far illa oroliga över att om deras motsvarande socialtjänst CPS ens skulle utreda fallet (Bryan, 2009).

10.3 Barnets reaktioner utifrån skam, skuld och ångest

Vid en anmälan till socialnämnden där ett polisförhör blivit aktuellt har alla fyra informanter framfört att det är vanligt att barnet backar. Barnet som blir oroligt och får ångest väljer ofta att ta tillbaka vad den sagt eller pratar i olika tidssammanhang som gör det svårt för polis och socialtjänst att förstå vad som inträffat. I många fall av fysisk misshandel finns inte tillräckligt mycket bevis eftersom barnet backar och ångrar sig. Det kan ses ur ett skamperspektiv där barnet känner skamkänslor för att ha avslöjat vad som pågår i familjen. Skam utifrån ett interaktionistiskt perspektiv påverkar individens sociala samspel med andra mer än vad andra emotioner gör (Scheff & Starrin, 2002). Föreställningen om den andra människans föreställning om en själv har stor betydelse. Detta bidrar till en känsla av antingen stolthet eller skam. Barn som far illa bär ofta på en skamkänsla. När barnet berättar att exempelvis pappan slagits kan skam uppkomma. Barnet ser sig själv och sin familj ur skolkuratorns, polisens eller socialtjänstens föreställning och om den bilden framställs som något illa eller dåligt skapas skammen hos barnet. Skamkänslan kan bidra till låg självkänsla, otillräcklighet eller blyghet (Dahlgren & Starrin, 2011). Skammen kan då även uppstå när barnet föreställer sig hur föräldrarna ser på den efter en anmälan. Om barnet väljer att se föräldrarnas föreställning som dålig eller skamlig blir dennes egen bild av sig själv skamlig. Barnet kan på grund av sin skamkänsla välja att inte berätta den verkliga händelsen för polisen. En annan problematik som då kan uppkomma är att utredningen läggs ner utan framgång i brist på information eller bevis. Barnet ska därefter återvända hem och möta sina föräldrar som också blivit beordrade att gå på polisförhör.

När en anmälan blir aktuell är barnets reaktioner enligt alla informanter olika. I vissa fall reagerar barnet lugnt och förstår varför en anmälan har gjorts medan det i andra fall blir dramatiskt. Barnet är oftast medvetet om varför detta görs men trots det uppkommer förutom skam även stark ångest, oro och skuldkänslor för att ha gått emot familjen. Enligt Maree Tamm är skuld något som uppkommer när individen avviker från den roll eller föreställning hon själv anser sig ha. När en handling avviker från denna föreställning uppkommer skuldkänslan (Tamm, 2002). När en anmälan till socialnämnden sker känner barnet därför skuld. Barnet ser sig som en bra dotter eller son som därför inte lämnar ut sina föräldrar och orsakar att de blir arga och besvikna. När barnet efter en anmälan möter sina föräldrar bildas därför en skuldkänsla över vad den förorsakat. Detta kan också bidra till ångest.

Enligt Bowlby påverkar anknytningen till föräldrarna och andra nära relationer i barndomen barnets sätt att anknyta till andra människor i senare livsskedet. Om anknytningen till föräldrarna varit ostabil eller osäker kan separationsångest uppstå hos barnet. Om barnet som farit illa varit utsatt för psykisk misshandel av föräldrarna kan en sådan osäker anknytning ha skapats och ångest kan därför ha uppstått. Ångest som också är en av de stora känslor barnet kan uppleva efter en anmälan kan uppkomma i kontakten med kuratorn. Efter att barnet har skapat en trygg anknytning till skolkuratorn och berättat om sin hemsituation blir en anmälan till socialnämnden aktuell. Barnets relation till skolkuratorn kan då bli osäker och samma ångest som uppkommit i tidigare skeenden kan då uppkomma.

Barnet som har orsakat att en anmälan utförts när hon i förtroende till skolkuratoren berättat om vad som hänt kan få stora ångestkänslor. Det kan röra sig om separationsångest för att förlora kärleken till sina föräldrar, att barnet ska bli övergivet på grund av anmälan, ångest över att ha gjort dem arga och besvikna eller ångest för att ha öppnat sig för skolkuratoren.

10.4 Anmälningsskyldighet jämfört med tidigare forskning

Enligt studiens resultat försvåras anmälningsprocessen när det blir aktuellt med ett polisförhör. Detta nämns inte i den tidigare forskning som har granskats. Att barnet backar och utredningen oftast läggs ner är ett bekymmer enligt skolkuratorerna i denna studie. I jämförelse med Mallén (2010) framkom det att yrkesverksamma med anmälningsskyldighet var oroliga för att anmäla när de inte var säkra om barnet var illa eller inte. De menade att det kunde få förödande konsekvenser för familjen i framtiden om de råkade anmäla något som inte stämde. I jämförelse med denna studie så menar skolkuratorerna att det är bättre att anmäla en gång extra än en gång för lite. Föräldrar reagerar ibland starkt vilket kan bli obehagligt, men eftersom de har en skyldighet att vid misstanke när barn far illa har en skyldighet att anmäla brukar föräldrar förstå detta.

10.5 Skolkuratorernas syn på anmälan jämfört med tidigare forskning

Skolkuratorns relation till barnet efter en anmälan brukar enligt informanterna inte bli något problem då de ser barnen varje dag i skolan och har tid att bygga upp relationen igen. När föräldrar eller barnet inte vill besöka kuratorn mer får någon annan personal på skolan försöka skapa en ingång till barnet och vara uppmärksam på hur det mår. Enligt tidigare forskning i Kanada år 1995 framkom det att terapeuter underlät att anmäla när de misstänkte barn som far illa på grund av att relationen till klienten kunde komma till skada (Walters, 1995). Detta skiljer sig helt emot vad skolkuratorerna anser. Skolkuratorerna menar att relationen alltid går att bygga upp efter en anmälan till socialnämnden skett. Det finns dock de fall där barnet inte velat besöka kuratorn mer men det är ytterst få. En anmälan brukar ofta resultera i något bra och barnet blir därför en tid efter händelsen nöjd.

11. DISKUSSION

Avslutningsvis ska det i detta kapitel diskuteras om hur metoden bidragit till resultatet samt vilken framtida forskning av studien som kan bli aktuell.

11.1 Metoddiskussion

Den kvalitativa forskningsansatsen har varit en effektiv metod till studien. Studiens syfte och frågeställningar har fått informanterna att gå på djupet och analysera anmälningsskyldigheten. Tidigare forskning har varit en bra grund till studien. Den tidigare forskningen har givit en förförståelse om vilka svårigheter som kan förekomma när professionella anmäler barn som far illa. Generellt beskriver skolkuratorerna anmälningsskyldigheten som något positivt. Det finns däremot vissa baksidor och svårigheter som uppkommer tillsammans med anmälningsskyldigheten. Studiens syfte var att ge en större inblick i de svårigheter och negativa sidor som föreligger kring anmälningsskyldigheten. Dessa frågeställningar har besvarats av informanterna som alla pekar på samma problem och baksidor vilket har varit intressant. Detta tyder på att det finns en enad mening om vilka svårigheter det finns kopplat till anmälningsskyldigheten. Att undersöka svårigheter och negativa sidor av anmälningsskyldigheten har varit

intressant och givande. Däremot kan det ha gett en vinklad syn på anmälningsskyldigheten som negativ och dålig vilket inte varit mitt mål. Informanterna har klart och tydligt framfört den som positiv och nödvändig.

11.2 Slutsatser och reflektioner

Spännande fakta som återkommit hos de olika informanterna är att barnet vid polisförhör ofta backar samt att samarbetet med socialtjänsten har setts som bristande. Att barnet backar kan resultera i att barnet kommer tillbaka till hemmiljön och att utredningen läggs ner i brist på information. Skolan försöker då fånga upp barnet för att se vad som händer i hemmet samt hur barnet mår. Relationen mellan barnet och skolkuratoren brukar vanligtvis återbyggas efter anmälan medan det i andra fall kan bli svårare att få barnet att känna samma tillit som hon gjort innan anmälan. Om det uppkommer nya misstankar om att barnet far illa görs nya anmälningar och socialtjänsten får då mer information om barnets hemsituation och nya beslut eller insatser kan då tillföras.

När skolkuratoren träffar ett barn som far illa är hon skyldig att till socialtjänsten anmäla. Hon är då medveten om att det finns en stor chans att barnet backar. Att vara anmälningsskyldig men även vara medveten om de negativa konsekvenser det ibland kan medföra kan kännas meningslöst. I de flesta ärenden slutar det bra med barn som far illa medan barnen i andra fall faller mellan stolarna. Barnen är en svag grupp som är beroende av sina föräldrar. När en anmälan görs är barnet oroligt över hur föräldrarna ska reagera. När då barnet ångrar sig och inte vill berätta vad som hänt finns det en fallgrop. En utredning som läggs ner i brist på information gör att barnet är tillbaka i hemmiljön som kanske förvärrats ytterligare. Det är en fråga om rättssäkerhet när det gäller barnen.

Anmälningsskyldigheten är dock i sin helhet ett effektivt verktyg för att fånga upp barn som far illa. Den hjälper många barn som har det dåligt men som inte syns utåt. Ofta handlar det om att få barnet att våga gå hela vägen för att det ska bli någon förändring vilket det oftast också blir.

11.3 Framtida forskning

Efter att studien slutförts har nya forskningsfrågor väckts som kan komma att bli intressanta för en framtida studie. En framtida forskning av studien hade kunnat grundas på en kvalitativ undersökning som utgått från socialtjänstens perspektiv. Intervjuer hade då kunnat göras med anställda på socialtjänsten som arbetar med barn som far illa. Frågorna kan fokusera på vilka problem och svårigheter socialtjänsten kan tänka sig uppkomma i samband med en anmälan om barn som far illa. Hur ser de på att barnet backar? Vad anser de om samarbetet med skolan?

REFERENSER

- Arnell, A, Ekbom, I, (2010) ”... och han sparkade mamma... Trappmodellen i möte med barn som bevittnat våld”. Stockholm: Gothia Förlag AB
- Bryman, A, (2011) ”Samhällsvetenskapliga metoder” Malmö: Liber AB
- Bryant, J. K. (2009). School Counselors and Child Abuse Reporting: A National Survey. *Professional School Counseling*, 12(5), 333-342. (2013-04-11)
- Bryant, J, Milsom, A, (2005) Child Abuse Reporting by School Counselors. *Professional School Counseling* 9, no. 1: 63-71. *Academic Search Elite*, EBSCOhost (2013-04-16)
- Börjesson, Å, Wigzell, K, (2004) *Anmälningsskyldighet om missförhållanden som rör barn*. Lindesberg: Bergslagens grafiska
- Cocozza , M, Per A. Gustafsson & Gunilla Sydsjö (2007): Who suspects and reports child maltreatment to Social Services in Sweden? Is there a reliable mandatory reporting process? *European Journal of Social Work*, 10:2, 209-223 (2012-04-16)
- Dahlgren, L, Starrin, B (2004) *Emotioner, vardagsliv & samhälle: en introduktion till emotionssociologi*. Malmö: Liber AB
- Denscombe, M (2009) *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur
- Ewerlöf, G, Singer A, Sverne, T (2004) *Barnets bästa; om föräldrars och samhällets ansvar*. Stockholm: Norstedts juridik
- Feng, J, Huang, T, Wang, C. (2010). *Kindergarten Teachers' Experience with Reporting Child Abuse in Taiwan*. *Child Abuse & Neglect: The International Journal*, 34(2), 124-128. (2013-04-16)
- Goldman, J. D.G, Padayachi, U. K, (2005) Child sexual abuse reporting behavior by school counselors and their need for further education. *Health Education Journal*, 64(4), 302-322. (2013-04-16)
- Gudmundsson, P, (2012) *Skrivanvisningar för studenter vid fakulteten för hälsa och samhälle*. Hälsa och samhälle, Malmö högskola

- Hindberg, B. (2006) *Sårbara barn – att vara liten, misshandlad och försummad*. Stockholm: Gothia Förlag AB.
- Hinkelman, L, Bruno, M.(2008). Identification and Reporting of Child Sexual Abuse: The Role of Elementary School Professionals. *Elementary School Journal*, 108(5), 376-391 (2013-04-16)
- Jerlang, E, (2008) *Utvecklingspsykologiska teorier: en introduktion*. Stockholm: Liber
- Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, 1990:52
- Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga, 1990:52
- Lazenbatt, A, Freeman, R (2006). Recognizing and reporting child physical abuse: a survey of primary healthcare professionals. *Journal of Advanced Nursing* 56, no.3:227-236 (2013-04-17)
- Mallén, A. (2011). It's like piecing together small pieces of a puzzle. Difficulties in reporting abuse and neglect of disabled children to the social services. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 12(1), 45-62. (2013-04-08)
- Månsson, S.A , (2002) *Interaktionistiska perspektiv på studiet av sociala problem – processer, karriärer och vändpunkter*. I: Meeuwisse, A, Swärd, H (Red) *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och kultur.
- Nilsson, Y (2012). *Socialomsorg, Ystads kommun*.
<http://www.ystad.se/ystadweb.nsf/AllDocuments/296412279F822960C125753800543A05> (2013-04-20)
- Offentlighet och sekretesslagen, 2009:400
- Repstad, P (2007) *Närhet och distans: Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur AB
- Scheff, T.J, Starrin, B, (2002) *Skam och sociala band – om social underordning och utdragna konflikter*. I: Meeuwisse, A, Swärd, H (Red) *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och kultur.
- Socialtjänstlagen, 2001:453
- Socialstyrelsen, (2008). Anmälningsskyldigheten
<http://www.socialstyrelsen.se/etikisocialtjansten/anmalatillsocialtjanstenmotfor> (2013-04-21)
- Sonnby-Borgström, M, (2012) *Affekter, affektiv kommunikation och anknytningsmönster-ett bio-psyko-socialt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur AB
- Sveriges skolkuratorers förening, (2013) *Skolkuratorns yrkesroll*
<http://www.skolkurator.nu/yrkesrollen.htm> (2013-05-14)

Olsson, S (2011) *Sekretess och anmälningsplikt i förskola och skola*. Lund: Studentlitteratur AB

Tamm, M (2002). ”*Psykosociala teorier vid hälsa och sjukdom*”. Lund: Studentlitteratur AB

TV4s lokala station, (2013) *Alla var berörda av det här*
http://www.tv4play.se/program/nyheterna-j%C3%B6nk%C3%B6ping?video_id=2228775 (2013-04-15)

Walters, D. (1995). Mandatory reporting of child abuse: Legal, ethical, and clinical implications within a Canadian context. *Canadian Psychology/Psychologie Canadienne*, 36(3), 163-182. (2013-04-18)

World Health Organization, 2013, http://www.who.int/topics/child_abuse/en/ (2013-04-15)

BILAGA

Intervjuguide

Berätta om etiska aspekter, att de kommer behandlas konfidentiellt, att de kan avbryta när de vill samt att den endast ska användas inom skolan.

- Hur länge har du arbetat som kurator?
- Samtalar du med alla barn eller är det en viss målgrupp?
- Hur går det till med föräldrars godkännande innan samtal?
- Hur tänker du kring anmälningsskyldigheten?
- Berättar du innan samtalet börjar att du har anmälningsskyldighet?
- Hur brukar barnen reagera vid anmälningar?
- Vad händer efter en anmälning, hur blir er relation?
- Möter du ofta barn som verkar ha allvarliga problem/svårigheter?
- Kan du beskriva ett fall då det var självklart för dig att anmäla?
 - Varför?
- Kan du beskriva ett fall då det inte var självklart att anmäla?
 - Varför?
- Vad hände sen? Hur slutade det? Ångrar du något?
- När anmäler du?
- Hur ofta sker en anmälning?
- Finns det de gånger där du bör ha anmält, men inte har gjort det?
- Finns det några svårigheter med anmälningsskyldigheten?
- Finns det speciella grupper som är mer påverkade än andra?

- Hur påverkar anmälningsskyldigheten barnen? Någon skillnad mellan små och stora barn? Barn som är utsatta för hedersrelaterad problematik? Hot och våld från föräldrar? Försummelse av barns behov?
- Hur påverkar anmälningsskyldigheten ditt arbete? Negativt/positivt?
- Avslutande fråga: Vad tycker du om arbetet?